

Rušenje najpogostejših mitov o higieni živil, odpadni hrani in zdravstvenih tveganjih, povezanih z embalažo za večkratno uporabo

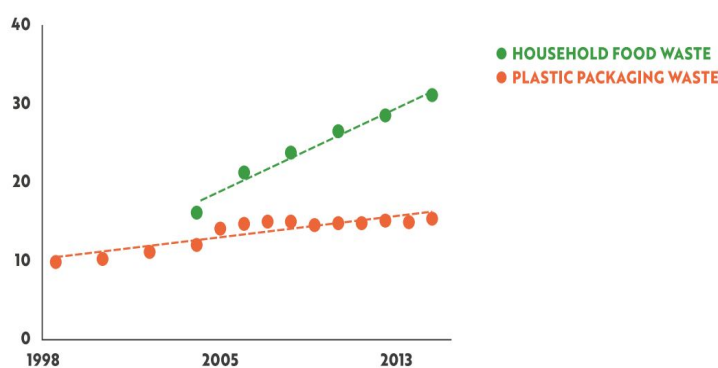
Industrija, ki ima interese glede embalaže za živila in pijačo, že nekaj časa širi zmotna prepričanja o tem, kako je ta povezana s higieno živil, zdravstvenimi tveganji in odpadno hrano. Ti pomisleki so se pojavili zlasti v trenutni razpravi o reviziji Uredbe o embalaži in odpadni embalaži (UEOE). Namen pričujočega informativnega gradiva je ovreči nekatere najpogostejše mite v zvezi s tem.

MIT #1: EMBALAŽA ZA ENKRATNO UPORABO ZMANJŠA KOLIČINO ODPADNE HRANE

Proizvajalci embalaže vedno znova trdijo, da embalaža za enkratno uporabo, majhne porcije in embaliranje zelenjave pripomorejo k zmanjšanju količine odpadne hrane. Čeprav določena embalaža lahko prispeva k daljšemu roku trajanja proizvodov, ker jih npr. ni treba zamrzniti, so pri nedavni raziskavi Programa Združenih narodov za okolje (UNEP) ugotovili: **»Živila bi morali, kadar je le mogoče, prodajati brez embalaže ali v embalaži za večkratno uporabo, saj je to z okoljskega vidika skoraj vedno ustrežnejše kot živila v embalaži za enkratno uporabo.«** Avtorji raziskave priporočajo uporabo embalaže predvsem za shranjevanje svežega mesa. [1] Kadar embalaža torej zaščiti živila in tako izboljša skupni okoljski odtis, je embalaža za večkratno uporabo ustrežnejša od tiste za enkratno uporabo.

V gospodinjstvih EU sta se v zadnjih dveh desetletjih hkrati povečali količina odpadne hrane in količina odpadne plastične embalaže (slika 1). [2] Dodatna embalaža za zdaj ni pripomogla k zmanjšanju količine odpadne hrane v gospodinjstvih, saj so določena vedenja potrošnikov, ki povzročajo odpadno hrano, kot so čezmerno nakupovanje ter priprava in shranjevanje živil, neodvisna od oblikovanja embalaže. **Pravzaprav se lahko v nekaterih primerih med predelovanjem zaradi embalaže poveča količina odpadne hrane: postopki, kot je obrezovanje, skupno pakiranje in velikost porcij lahko med proizvodnjo dodatno povečajo količino odpadne hrane.**

FIGURE 1 – HOUSEHOLD FOOD AND PLASTIC PACKAGING WASTE IN THE EU-28 (MILLION TONNES)

Slika 1 – Odpadna hrana in plastična embalaža v gospodinjstvih EU-28 (v milijonih ton)

Informativno gradivo Zero Waste Europe

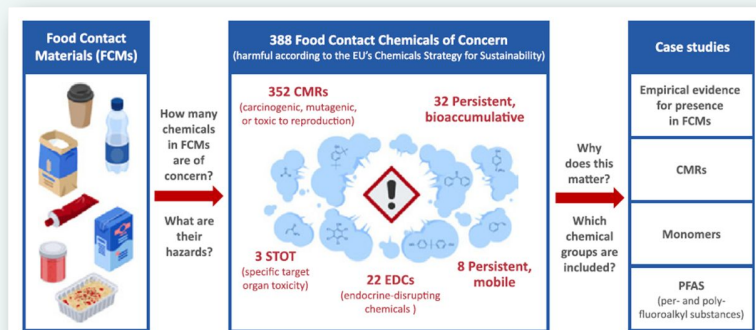
Raziskava ocen življenjskega kroga plastične embalaže je pokazala, da te pogosto ne upoštevajo pozitivnih učinkov, ki jih imajo kratke verige preskrbe s hrano, rešitve brez embalaže in embalaža za večkratno uporabo. Embalaža je pogosto namenjena predvsem trženju. [3]

Embalaža za živila ne bo prispevala k zmanjšanju velikih količin odpadne hrane v Evropi, temveč se bo treba z odpadno hrano ukvarjati vzdolž celotne oskrbovalne verige, saj zanjo obstajajo različni vzroki. Namesto embaliranja živil v vse več plastike predlagamo uvedbo zavezujočih ciljev za zmanjšanje količine odpadne hrane (50-odstotno zmanjšanje izgube hrane in odpadne hrane do leta 2030) v skladu s ciljem trajnostnega razvoja 12.3. [4] V ta postopek je treba vključiti odpadno hrano na ravni kmetij, ki se podcenjuje in je trenutno izključena iz metodologije EU za merjenje odpadne hrane. Zavezujoči cilj bo spodbudil države članice k odločnemu ukrepanju pri zmanjševanju količine odpadne hrane na vseh stopnjah oskrbovalne verige, primeri dobre prakse vodilnih predstavnikov industrije, [5] držav, kot je Italija, [6] in občin, kot sta Milano [7] in Katalonija, [8] pa dokazujejo, da je z izvajanjem ustreznih politik možno zmanjšati količino odpadkov.

MIT #2: EMBALAŽA ZA ENKRATNO UPORABO VARUJE NAŠE ZDRAVJE

Vse več je dokazov, da številni izdelki za enkratno uporabo iz plastike, papirja in kartona, ki so v stiku z žvili, neposredno ogrožajo zdravje potrošnikov, saj lahko vsebujejo na stotine škodljivih ali potencialno škodljivih kemikalij, ki prehajajo v živila in nazadnje v telo potrošnika. [9] 388 kemikalij, ki so lahko v materialih, namenjenih za stik z žvili (slika 2), je glede na strategijo EU na področju kemikalij za trajnostnost opredeljenih kot najbolj škodljive kemikalije, ker so rakotvorne, mutagene, strupene za razmnoževanje (kemikalije CMR), obstojne ter bioakumulativne in/ali povzročajo motnje endokrinega sistema (kemikalije EDC). [10]

Raziskave s humanim biomonitoringom v EU kažejo, da je embalaža za živila pri otrocih in odraslih eden največjih virov izpostavljenosti endokrinim motilcem, kot so BPA in ftalati, ter opozarjajo na naraščajoče število različnih nevarnih kemikalij v človeški krvi in telesnem tkivu. [11]

Slika 2 – Najbolj škodljive kemikalije, ki so lahko v materialih, namenjenih za stik z žvili (vir: [10])

Ponavljajoča se vsakodnevna izpostavljenost tem kemikalijam lahko poveča resna tveganja za človeško zdravje, kot so zmanjšana plodnost, debelost, diabetes in celo dolgotrajni hormonski raki. Poleg tega tveganje zaradi reciklirane plastike, papirja in kartona v embalaži za živila pogosto podcenjujemo, kar dokazuje, da povečano recikiranje embalaže za enkratno uporabo ni primerna rešitev za evropsko in svetovno krizo odpadkov ter zdravstveno krizo. [12] [13]

MIT #3: EMBALAŽA ZA VEČRATNO UPORABO NI HIGIENIČNA

Kar zadeva varnost hrane in higieno embalaže za večkratno uporabo, obtožbe zagovornikov embalaže za enkratno uporabo niso utemeljene. Prvič, zakonodaja o higieni živil (Uredba (ES) 852/2004) že ureja to prakso, saj obsega vse higienske vidike pri vseh živilskih dejavnostih. Uredba določa, da je treba posode in embalažo za večkratno uporabo (vključno z materiali za embaliranje in pakiranje) čistiti, in kadar je to potrebno, tudi razkužiti, da niso izpostavljene tveganju za kontaminacijo. Zato morajo trgovci, ki prodajajo živila v embalaži bodisi za enkratno bodisi za večkratno uporabo, upoštevati te zahteve.

Če si podrobneje ogledamo različna modela ponovne uporabe, in sicer »ponovno polnjenje« (potrošniki prinesejo v trgovino svojo embalažo in jo ponovno napolnijo) ter »sisteme ponovne uporabe« (embalaža je last trgovca in vključena v sistem, ki deluje s celotno logistiko razdeljevanja, vračanja, pranja, zbiranja itd.), [14] lahko ovzremo trditve o neustrezni higieni živil. **»Sistemi ponovne uporabe« imajo precej industrializirano infrastrukturo in povratno logistiko za embalažo ter higienske standarde v celotnem postopku (razdeljevanje, ponovno prevzete, pranje in ponovno polnjenje embalaže). V številnih državah članicah je to že zelo razširjeno pri pijačah, npr. vodi, pivu in sokovih. V Franciji se je pokazalo, da učinkovite rešitve za industrijsko pranje sekundarne in terciarne embalaže za ponovno uporabo v živilski industriji (za sadje, zelenjavo, meso, ribe, pekovske izdelke itd.) delujejo v dovoljšnjem obsegu.** [15]

Pri modelu »ponovnega polnjenja«, pri katerem potrošnik prinese v trgovino svoje posode, so dobra praksa pravila za zagotavljanje higiene in oprostitev odgovornosti trgovin. To je vključeno tudi v predlog Komisije za revizijo Uredbe o embalaži in odpadni embalaži.

Nazadnje je **ključno poudariti, da obstaja dolga in izjemna zgodovina embalaže za večkratno uporabo, ki se po vsem svetu že generacije uporablja za prenašanje mlečnih izdelkov, mesa, morskih sadežev, sadja in zelenjave, žit in drugih živil.** Embalaža za večkratno uporabo torej ni novost v sektorju potrošnega blaga – s širšo gostinsko in prehransko industrijo v Evropi vred. Vprašanja o higieni, zdravju in varnosti v zvezi z embalažo za večkratno uporabo so se znašla v središču pozornosti zlasti zaradi covida-19. Ob izbruhu pandemije so se nekateri živilski trgovci na drobno odločili (ali so bili prisiljeni) začasno ukiniti možnosti ponovne uporabe/ponovnega polnjenja za potrošnike. Vendar so zdravstveni strokovnjaki znova potrdili, da je embalaža za večkratno uporabo tudi med pandemijo varna, če se upoštevajo temeljna higienska pravila. [16]

MIT #4: RECIKLIRANJE BO REŠILO PROBLEM ODPADKOV

Danes se industrija posveča predvsem temu, da zagotavlja zbiranje embalaže za recikliranje in da rešitve, kot je kemično recikliranje, promovira kot tehnološke inovacije, ki bi lahko omogočile predelavo problematičnih tokov odpadne plastike. Vendar je treba pripoznati, da ima recikliranje, četudi izboljšano, **določene omejitve** in ne more zadostiti vsem potrebam, spodbuja kulturo odmetavanja odpadkov, s čimer ovira boj za zmanjšanje njihove količine, in nasploh onemogoča reševanje številnih trajnostnih izzivov, povezanih z embalažo.

Trenutna raven rabe virov se ne ujema s podnebnimi cilji, tudi če bi skrajno zvišali stopnjo recikliranja in razogljivenja. [17]

Večina razpoložljivih statistik o primernosti embalaže za recikliranje ni točnih, saj ne odražajo dejanskih razmer v sektorju in se zelo razlikujejo med državami. Infrastruktura za ravnanje z odpadki večinoma ni dovolj prostorna/zmogljiva za obdelavo različnih oblik embalaže. Več ko je materialov v embalaži, slabša je splošna kakovost recikliranega materiala. Trenutno je večina embalaže za enkratno uporabo na trgu EU izdelana iz različnih materialov in/ali plasti, ki jih ni mogoče reciklirati skupaj. Tudi prisotnost številnih kemikalij v embalaži ter ostanki živil ovirajo recikliranje. Poleg tega trenutne statistike o recikliranju ne upoštevajo neustreznega odstranjevanja (smetenja) pri obravnavi embalaže, poslana zunaj ozemlja EU, kjer ni mogoče zagotoviti varnega in učinkovitega recikliranja in sledljivosti.

Plastic Waste Recycling Figures(2022). Source: [ECOS](#)
Slika 3 – Recikliranje odpadkov v številkah (2022). Vir: ECOS

Plastic demand (2018) in million metric tonnes. Source: [ING](#)

Slika 4 – Potrebe po plastiki (2018) v milijonih ton. Vir: ING

Nedavna raziskava o sestavljeni papirni embalaži [18] je pokazala, da papirni kompoziti povzročijo več odpadne embalaže. Glede na izsledke »je pri papirnih kompozitih v povprečju potrebnih 40 odstotkov več materiala za embaliranje iste količine proizvodov. Po pričakovanjih bo zaradi papirnih kompozitov do leta 2025 proizvedenih skupno 25 tisoč ton več odpadkov«. Kaže tudi, da »dejansko recikliranje vsebnosti vlaken trenutno zaostaja za njeno teoretično primernostjo za recikliranje, naraščajoč delež kompozitov pa povzroča težave pri recikliranju odpadnega papirja«.

Pri plastiki se samo prgišče vrst polimerov dejansko reciklira, čeprav je na trgu komercialno dostopnih okoli 79 vrst plastičnih materialov. Evropa je dosegla skupno 23-odstotno stopnjo recikliranja plastike.

V Evropi je desetletja po uvedbi prvega sistema recikliranja še vedno **le okoli 40 % plastične embalaže prijavljene kot reciklirane**, preostalo pa odlagajo ali sežigajo. Po ocenah je dejanska stopnja recikliranja, tj. **stopnja nadomestitve reciklirane plastike ali zmožnost nadomestitve proizvodnje plastike, ki je enaka primarni, bližje 10 %**. Poleg tega tretjino plastične embalaže, namenjene recikliranju, še vedno pošiljajo zunaj ozemlja EU, kjer ni mogoče zagotoviti varnega in učinkovitega recikliranja in sledljivosti.

Ocene kažejo, da gospodarstvo po zelo kratkem ciklu prve uporabe materiala plastične embalaže izgubi 95 % njegove vrednosti, tj. med 70 in 105 milijard evrov letno. **Ta sistem je netrajnosten.** [19]

Informativno gradivo Zero Waste Europe

V številnih nedavnih poročilih in raziskavah ugotavljajo, da **največjim svetovnim podjetjem s prostovoljnimi zavezami ne uspeva učinkovito reševati krize plastike, ker se osredotočajo na recikliranje embalaže** namesto na njeno zmanjšanje in ponovno uporabo. [20] [21] Poročilo Ellen MacArthur Foundation in Programa Združenih narodov za okolje je pokazalo, da nekatera podjetja v resnici uporabljajo več primarne plastike, čeprav so se zavezala, da bodo zmanjšala njeno uporabo. [22] Tudi preiskovalni novinarji pri Deutsche Welle [23] so nedavno ugotovili, da sta dve tretjini zavez glede embalaže, ki so jih sklenili evropski proizvajalci živil in pijač, neuspešni ali opuščeni.

Recikliranje plastike preprosto ni rešitev za našo čezmerno rabo naravnih virov niti ni učinkovit ukrep za zmanjšanje količine odpadne embalaže. Dobesedno ni mogoče, da bi počistili vse smeti ali zgradili infrastrukturo za recikliranje, ki bi zadostovala za vse večji vnos materialov, dokler ne bomo začeli stvari snovati in uporabljati popolnoma drugače. Gotovo pa ima recikliranje pomembno vlogo pri zapiranju zanke, potem ko ni več možnosti za preprečevanje in ponovno uporabo, kot je embalaža za ponovno polnjenje.

KONTAKTNI PODATKI

Dorota Napierska, referentka za politiko potrošnje in proizvodnje brez strupov,
dorota@zerowasteurope.eu

Theresa Morsen, referentka za politiko ravnanja z odpadki, theresa.morsen@zerowasteurope.eu

Larissa Copello, vodja kampanje za potrošnjo in proizvodnjo, larissa@zerowasteurope.eu

Urednica: Ana Oliveira

Zero Waste Europe je evropska mreža skupnosti, lokalnih voditeljev, strokovnjakov in nosilcev sprememb, ki si prizadevajo za preprečevanje nastajanja in odstranjevanje odpadkov v družbi. Zavzemajo se za trajnostne sisteme; za spremembo našega odnosa do virov; in za svetovni prehod v okoljsko pravičnost, tako da pospešujejo pravičen prehod v zero waste, ki koristi ljudem in planetu.

Zero Waste Europe se zahvaljuje za finančno podporo Evropske unije. Za vsebino tega gradiva je odgovorna izključno Zero Waste Europe. Vsebina ne odraža nujno stališča omenjenega financerja. Financer ni odgovoren za kakršno koli uporabo informacij, ki jih vsebuje to gradivo.

zerowasteurope.eu

Rušenje najpogostejših mitov o higieni živil, odpadni hrani in zdravstvenih tveganjih, povezanih z embalažo za večkratno uporabo